

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماسټری تفسیر و

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

وصایای سوره اسراء

(رساله ماسټری)

محصل: محمد نظیم "رحماني"

استاد رهنما: دکتور شکر الله "مخلص"

سال: ۱۴۰۱ هـ.ش - ۱۴۴۴ هـ.ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

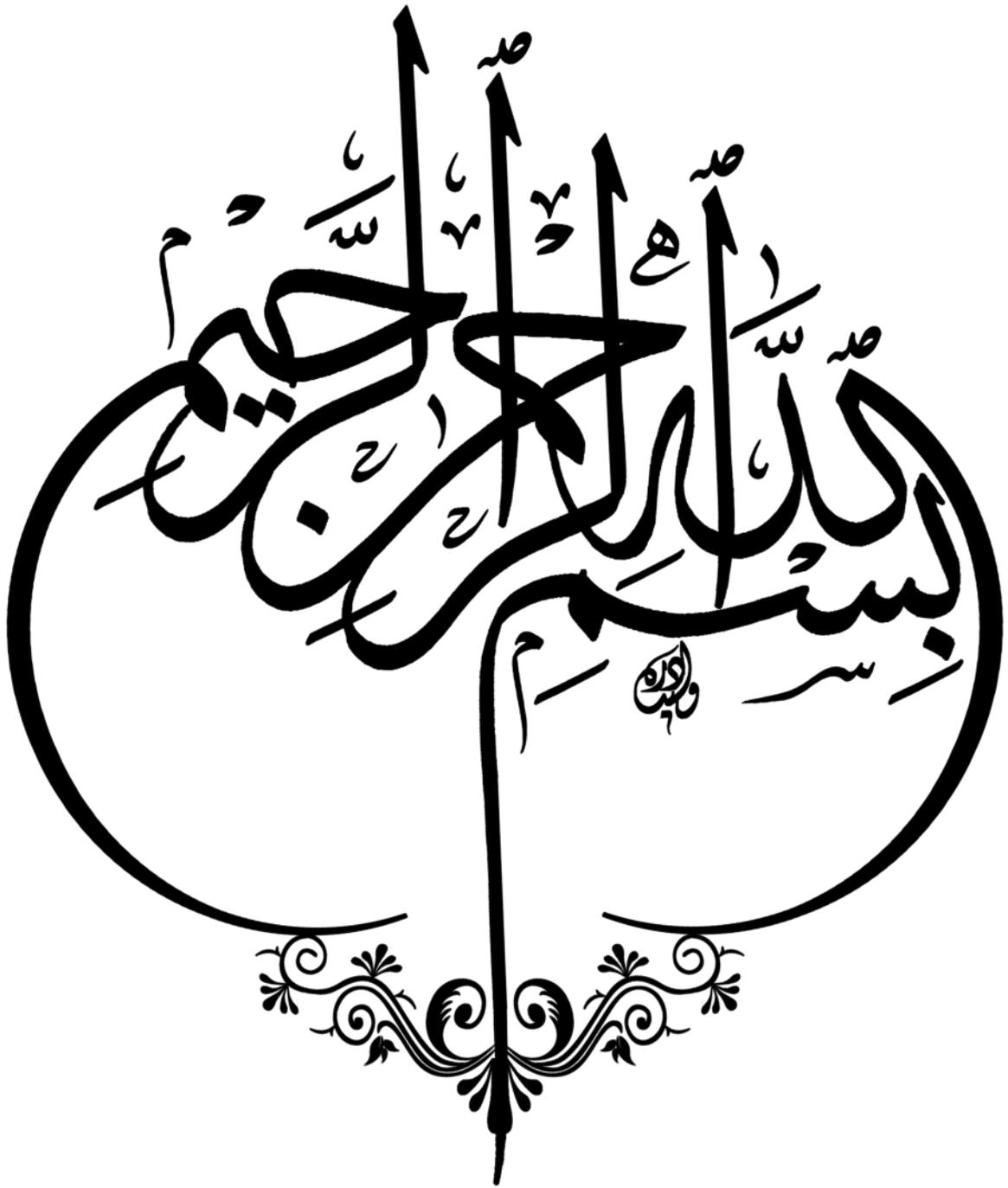
وصایای سوره اسراء

(رسالة ماستری)

محصل: محمد نظیم "رحمانی"

استاد رهنما: دکتور شکرالله "مخلص"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارټمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم محمد نظیم ولد ملاشیرجان ID: SH-MST-97-432 محصل دور چهارم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: وصایای سوره اسراء به روز ۱۳۰۱/۱۲/۲۴ تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۲۴ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۱ (نمره به عدد) حسنا ۰/۹ (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور محمد عارف عطانی	عضو هیات	
۲	دکتور اصحاب الله او اب	عضو هیات	
۳	استاد شکر الله مخلص	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

معاون علمی

آمر بورده ماستری

خلاصه بحث

تحقیقی را که برای دریافت سند ماستری تحت عنوان وصایای سوره اسراء نوشتم خلاصه آن قرارذیل مییباشد.

که وصیت های ایطن سوره بطورمجموعی به یازده وصیت می رسد که اینها را میتوان بنام روح دین ویا متن اصلی اسلام دانست.

در و وصیت اول از نفی شرک با تمام انواع و اقسام آن تفصیل داده شده است و همچنان راجع به اصلاح عقیده ورد هر نوع شرک از قبیل شرک اعتقادی شرک فعلی و شرک در افعال، اقوال و اراده توضیح همه جانبه بر آن صورت گرفته است. و بالمقابل دستور جدی و مستمر به توحید و یکتا پرستی ذات اقدس الهی داده شد.

توحید و اقسام آن از قبیل توحید ربوبیت، الوهیت و اسماء و صفات مطرح گردیده است. در وصیت دوم دستور قرآن به احسان و اطاعت والدین، خدمت والدین، نتایج ناگوار نافرمانی از والدین، مفهوم اقارب، مساکین، تاکید حسن سلوک، حقوق عمومی خویشاوندان، جایگاه صله رحم در قرآن، تحقیق لازم صورت گرفته است.

در وصیت سوم منع از اسراف بحث شده است، مفهوم لغوی و اصطلاحی اسراف دلایل حرمت اسراف، ریشه های اصلی اسراف و عوامل آن، فرق میان اسراف و تبذیر، مفهوم اسراف و تبذیر، از جمله اسراف در لباس، خوردن، نوشیدن، خواب کردن، اسراف در آب و ضوء، عبادات بناءً در قرآن از اسراف بطور جدی منع شده است. تا این توصیه ها باعث حفظ و سلامتی مال انسان گردد. پیامدهای فردی، اجتماعی و اقتصادی اسراف و تبذیر، راهای جلوگیری از اسراف مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است.

در وصیت چهارم، پنجم و ششم. منع از قتل اولاد، زنا و قتل نفس ذکر گردیده است. علت و انگیزه قتل اولادها در جاهلیت، موقعیت زنان در فرهنگ جاهلیت، حکم قتل اولاد را از نظر قرآن حرمت زنده به گور کردن دختران، مفهوم زنا در لغت و اصطلاح، اسباب و عوامل زنا، انواع زنا، ضررهای زنا، حکم دنیوی و اخروی زنا، حکم شرعی زنا کار، راه های جلوگیری از زنا، مبحث سوم: قتل و اقسام آن: مفهوم قتل، مطلب دوم: اقسام قتل و احکام آن، مجازات قاتل در وصیت هفتم دستوره محافظت مال یتیم داده شده است که شامل نکات ذیل مییباشد. مفهوم لغوی و اصطلاحی یتیم، احکام مربوط به یتیم، اهمیت حفاظت مال یتیم، نتایج ظلم به یتیم بحث شده است.

در وصیت هشتم ونهم وفا به عهد واقسام آن وپوره دادن ترازو وپیمانہ. مفهوم لغوی واصطلاحی عهد، تعریف عهددر لغت، تعریف عهد در اصطلاح، فرق میان عهد وميثاق، و عواقب نقض پیمان، نتایج عهد شکنی از نظر قرآن، آثار عهد شکنی با خدا وند جل جلاله، بیان مجازات شکننده گان عهد.

مفهوم کیل ووزن، وجود کم فروشی در مدینه قبل از پیامبر اسلام، تهدید برای دزدان ترازو وپیمانہ، حکم کم فروشی در ترازو ومصداق کم فروشی نتایج بد بی عدالتی در پیمانہ وتراز

و در وصیت دهم و یازدهم: منع از گمان وتخمین در گفتار، مسئولیت های انسان در گفتار بی اساس وبدون علم، دلیل منع از گمان وتخمین، نتایج منفی گمان وتخمین، عواقب دنیوی واخروی آن،

منع از رفتار متکبرانہ: مفهوم تکبر، نکوهش تکبر، موارد آن، تکبر در برابر الله متعال، تکبر در برابر پیامبران، تکبر در برابر مردم، اسباب وعلل تکبر، تکبر سبب تمام اخلاق بد میشود، کبر مانع کسب حسنات میشود، حکم تکبر از نظر قرآن، تکبر بر جایگاه ومقام، فخر به مال ودانش، نتیجه تکبر در زندگی انسان بحث گردیده است.

فهرست مطالب

صفحات	عناوین
Error! Bookmark not defined.....	مقدمه
Error! Bookmark not defined.....	اسباب اختیار موضوع
Error! Bookmark not defined.....	اهمیت موضوع
Error! Bookmark not defined.....	پیشینه موضوع
Error! Bookmark not defined.....	سوالات تحقیق
Error! Bookmark not defined.....	مشکل موضوع:
Error! Bookmark not defined.....	هدف تحقیق:
Error! Bookmark not defined.....	روش تحقیق
Error! Bookmark not defined.....	تمهید
Error! Bookmark not defined.....	فصل اول
Error! Bookmark not defined.....	وصیت اول نفی از شرک
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول- نهی از شرک و امر به توحید
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول - مفهوم شرک در لغت و اصطلاح
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم - اقسام شرک
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: شرک در افعال و اقوال
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم - آثار و پیامد های شرک
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم - توحید
Error! Bookmark not defined.....	«احد» یعنی یگانه در ذاتش، کسی که از جوهر های مادی و اصول غیر مادی ترکیب نشده است.
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم - اقسام توحید
Error! Bookmark not defined.....	فصل دوم
Error! Bookmark not defined.....	وصیت دوم (حقوق و اطاعت والدین)
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول - حقوق والدین
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم - احسان و اطاعت والدین
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: دستور قرآن راجع به احسان و اطاعت والدین
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: نتایج نا گوارنا فرمانی از والدین
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم - حقوق اقارب، مساکین و مسافران
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول - مفهوم اقارب، مساکین و مسافر
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم - تأکید حسن سلوک به حقوق عموم خویشاوندان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: فضیلت انفاق بر خویشاوندان
Error! Bookmark not defined.....	فصل سوم
Error! Bookmark not defined.....	وصیت سوم (منع از اسراف)
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول - مفهوم اسراف و تبذیر
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: فرق میان اسراف و تبذیر
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم: موارد مختلف اسراف
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: اسراف در خوردن و نوشیدن
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: اسراف در لباس و زینت
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: اسراف در آب
Error! Bookmark not defined.....	مبحث سوم: اضرار اسراف
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: پیامد ها و اضرار فردی اسراف و تبذیر
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: پیامد ها و اضرار اجتماعی اسراف و تبذیر
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: پیامد ها و اضرار اقتصادی اسراف و تبذیر
Error! Bookmark not defined.....	فصل چهارم
Error! Bookmark not defined.....	وصیت چهارم، پنجم و ششم (منع از قتل اولاد، زنا و قتل نفس)

Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول – منع قتل اولاد.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول – آشنایی اجمالی با شبه جزیره عربستان.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: قتل اولاد.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: علت وانگیزه قتل اولاد ها در جاهلیت.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: حکم قتل اولاد از نظر قرآن و حدیث.....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم: منع از زنا:.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: مفهوم زنا.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: اسباب و عوامل عمل زنا.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: اقسام زنا.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: ضررهای زنا.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: راه های جلوگیری از زنا.....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث سوم: قتل و اقسام آن در قرآن.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم – اقسام قتل و احکام آن.....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث چهارم – حفاظت از مال یتیم.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول – مفهوم لغوی و اصطلاحی یتیم.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم – فضیلت سرپرستی یتیم از دیدگاه احادیث نبوی صلی الله علیه وسلم.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم – احکام مربوط به یتیم.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم – اهمیت حفاظت مال یتیم.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب پنجم – نتایج ظلم به یتیم.....
Error! Bookmark not defined.....	فصل پنجم.....
Error! Bookmark not defined.....	وصیت هشتم ونهم (وفا به عهد و پوره دادن ترازو و پیمانها).....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول: وفا به عهد و پیمان در قرآن.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: مفهوم لغوی و اصطلاحی عهد.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم – فرق میان عهد و میثاق.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: اقسام عهد.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: نتایج عهد شکنی از نظر قرآن.....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم: رعایت کردن عدالت در تجارت و کامل کردن پیمانها و ترازو.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: مفهوم کیل و وزن.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: تهدید برای دزدان ترازو و پیمانها.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: حکم کم فروشی در ترازو.....
Error! Bookmark not defined.....	فصل ششم.....
Error! Bookmark not defined.....	وصیت دهم و یازدهم (منع از گمان، تخمین در گفتار و منع از رفتار متکبرانه).....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول – مسئولیت های انسان در گفتاری اساس و بدون علم.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: منع از گمان و تخمین در گفتار (تحریم گفتار به اساس ظن و تخمین).....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: نتایج منفی گمان و تخمین.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: درس مهم برای برقراری نظم اجتماع.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: ضایعات پیروی حدس و گمان.....
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم – منع از رفتار متکبرانه و گناه تکبر.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول – مفهوم تکبر.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم – اسباب و علل تکبر: علت حقیقی تکبر دو چیز است:.....
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم – نتیجه تکبر در زندگی انسان.....
Error! Bookmark not defined.....	خاتمه.....
9.....	نتیجه گیری.....
10.....	پیشنهادات.....
Error! Bookmark not defined.....	فهرست آیات قرآن کریم.....
Error! Bookmark not defined.....	فهرست احادیث.....
Error! Bookmark not defined.....	اعلام و اسماء.....
11.....	فهرست منابع:.....

نتیجه گیری

از مجموعه تحقیق و بررسی که در مورد وصایای سوره اسراء نمودم در این رساله نتایج آتی بدست آمده و در مسایل مطروح آشکار گردیده است:

- 1 – اصل در وصایا آگاهی و بیداری امت اسلامی است که با تتبع به آن عمل شود.
- 2 – در قرآن کریم زمانیکه امر و نهی بیان میشود مخاطبین باید از امر اطاعت و از نهی اجتناب ورزند که در این وصایای متذکره هر دو مورد موجود است.
- 3 – دستور قرآن کریم راجع به نفی شرک و اثبات توحید در تمام سوره ها بار بار به گونه تکراری ذکر شده، خصوصاً در سوره اسراء از این قبیل موارد بشکل مسلسل آمده است.
- 4 – حقوق والدین که موضوع اخلاقی در زندگی بشری از آن بحث شده حایز اهمیت میباشد که امت اسلامی همیشه آن را در نظر بگیرند.
- 5 – حقوق خویشاوندان متعاقبا با تمام جزئیات تشریح گردیده است.
- 6 – سرپرستی یتیم و دفاع از حقوق آنها و اهمیت کفالت یتیم در روشنی آیات و احادث مورد تحقیق قرار گرفته است.
- 7 – موضوع انفاق در کل و به خصوص مساکین و مستحقین مورد توجه همه جانبه قرار گرفته است.
- 8 – منع از قتل اولاد و علل و اسباب قتل اولاد در زمان جاهلیت و قبل از اسلام که چگونه بوده مورد بررسی قرار گرفته است.
- 9 – جلوگیری از زنا و فحشاء که قرآن کریم این عمل زشت را بار بار تقبیح نموده و اضرار مادی و معنوی آن را در روشنی احادیث و علوم عصری مورد تحقیق و بررسی همه جانبه قرار داده ام که موضوعات مختلف را در برمیگیرد.
- 10 – منع از قتل نفس که در حقیقت عامل تباه کننده بشریت است، از آن به طور کلی و جزئی بحث گردیده است.
- 11 – اسراف و تبذیر، احکام آن و موارد مختلف آن در این رساله به شکل همه جانبه مورد بررسی قرار گرفته است.
- 12 – مسایل کم فروشی و سبک فروشی در ترازو و پیمانانه در معاملات مختلف که حتی قابل پیمایش نمیشد مورد بحث قرار گرفته است.

13 – عهد شکنی و اضرا دنیوی و اخروی آن در روشنی آیات و احادث متبرکه به شکل کلی مورد بحث قرار گرفته است.

در اخیر منع از تکبر که از جمله اعمال ضد اخلاقی و ضد انسانی میباشد همه جانبه از آن بحث به عمل آمده است.

پیشنهادات

بنابر بحث و تحقیق که در وصایای سوره اسراء آمده است جهت اصلاح ساختن رفتار و تعامل انسان ها در قبال همدیگر و ذات پروردگار توانا موارد ذیل را پیشنهاد میدارم:

1 – به اساتید و معلمین پیشنهاد میکنم که در راستای زندگی بشریت از توصیه های قرآنی حین تدریس استفاده اعظمی نمایند.

2 – به تمام خطباء و امامان مساجد پیشنهاد میدارم که از طریق منابر این وصایا را به افراد جامعه به کمال امانت داری برسانند.

3 – به همه جوانان و نوجوانان امت اسلامی و به خصوص جوانان و نوجوانان افغانستان پیشنهاد مینمایم که رابطه خود را به وسیله قرآن عظیم الشان با خالق خود و همچنان با تمام بشریت قائم بسازند.

4 – همچنان به مراجع محترم ذیربط پیشنهاد میکنم تا زمینه فرارگیری تحصیل و آموزه های دینی را هرچه بیشتر در تمام ابعاد زندگی و برای تمام اقشار جامعه هم از مردان و هم از زنان گسترش بدهند.

فهرست منابع:

- ۱ - قرآن کریم
- ۲ - الجامع لاحکام القرآن (تفسیر القرطبی) ابو عبدالله بن احمد الانصاری الخزر جی شمس الدین المتوفی ۶۷۱ هجری تفسیر القرآن - دارالکتب المصریة - القاهرة
- ۳ - تفسیر معارف تألیف دانشمند اسلام مولانا مفتی محمد شفیع رحمت الله علیه مترجم: مولانا محمد یوسف حسین پور مکتبه حقانی محله جنگی قصه خوانی پشاور.
- ۴ - تفسیر الکبیر للامام فخر الدین رازیتفسیر رازی مسمی به مفاتیح الغیب تألیف محمد بن عمر بن الحسین بن الحسن بن علی الکبیر الطبرستانی الرازی ملقب به فخر الدین معروف به ابن الخطیب الشافعی ۵۴۴ - ۶۰۶ هجری ق
- ۵ - تفسیر ازهر البیان تألیف شیخ اکرام الدین بدخشانی.
- ۶ - صفوة التفاسیر: تألیف علامة شیخ علی الصابونی استاد پوهنتون مکه مکرمه طبع جدید.
- ۷ - معجم اللغة العربية المعاصرة، تألیف مختار عبدالحمید عمر متوفی ۱۴۲۴ هجری قمری.
- ۸ - تفسیر الواضح تألیف دکتور محمد محمود حجازی دار النشر. وی در سال ۱۳۳۳ ق در یکی از استانهای شرقی مصر به دنیا آمد.
- ۹ - ایسر التفاسیر، مؤلف: جابر ابوبکر الجزایری، الطبعة الخامسة ۱۴۲۴ هجری ق ۲۰۰۳ میلادی.
- ۱۰ - نسفی عبد الله بن احمد مدارک التنزیل وحقایق التأویل دار الکلم الطیب بیروت چاپ اول ۱۴۱۹ ق
- ۱۱ - برگزیده تفسیر نمونه، شیرازی ناصر مکارم ۱۳۰۵ هجری ش تفسیر نمونه، ایشان از مراجع تقلید و یکی از استادان درس فارغ فقه و اصول در قم میباشد.
- ۱۲ - تفسیر الامثل فی کلام الله المنزل تألیف مکارم شیرازی، دارالکتب الاسلامیة تهران.
- ۱۳ - تفسیر المیزان، طبا طبایبی متولد ۱۳۱۴ هجری ش - المیزان وی از نواده گان آیات الله طبا طبایبی و از سران انقلاب مشروط در کشور ایران میباشد و ایشان نماز جمعه را واجب الهی میدانست.
- ۱۴ - تفسیر الطبری، جامع البیان تألیف امام الکبیر محدث امام ابو جعفر محمد بن جریر الطبری تصحیح کننده علی عاشور، دار احیاء التراث العربی بیروت لبنان الطبعة الاولى.
- ۱۵ - الآلوسی، شهاب الدین محمود بن عبدالله الحسینی الآلوسی، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم والسبع المثانی، تحقیق: علی عبدالباری عطیه، دارالکتب العلمیة بیروت چاپ اول، ۱۴۱۵ ق
- ۱۶ - ابن کثیر، ابوالفداء اسماعیل بن عمر بن کثیر القریشی البصری الدمشقی، المتوفی ۷۰۰ - ۷۷۴ تفسیر القرآن العظیم، تحقیق: سامی بن محمد سلامة، دار طیبیة للنشر والتوزیع، چاپ دوم، ۱۴۲۰ ق

- ١٧ - ابوحيان، محمد بن يوسف بن علي بن يوسف بن حيان اثير الدين الاندلسي، البحر المحيط في تفسير، تحقيق: صدقي محمد جميل، دار الفكر- بيروت، ١٤٢٠ ق
- ١٨ - جصاص، احمد بن علي ابوبكر الرازي، احكام القرآن، تحقيق: محمد صادق القمحاوي، دار احياء التراث العربي - بيروت، ١٤٠٥ ق
- ١٩ - رضا، محمد رشيد، تفسير المنار، الهيئة المصرية العامة للكتاب، ١٩٩٠ م.
- ٢٠ الشوكاني، محمد بن علي بن محمد عبدالله الشوكاني اليمني، البدر الطالع بمحاسن من بعد القرن السابع، دار الكتب الاسلامي - قاهرة بدون ذكر طبع وسال نشر.
- ٢١ - الزمخشري، ابوالقاسم محمود بن عمرو بن احمد، الزمخشري جار الله، الكشاف عن حقايق التنزيل وعيون الاقاويل في وجوه التأويل، تحقيق: عبدالرزاق المهدي، دار الكتاب العربي بيروت چاپ سوم ١٤٠٧ ق
- ٢٢ - تفسير سراج المنير، تأليف محمد بن احمد الشربيني، شمس الدين، فقيه وشافعي مذهب است، از مفسرين اهل قاهرة ميباشد، داراي تصانيف زياد است از جمله سراج المنير، داراي ٤ جلد است.
- ٢٣ - فتح البيان في مقاصد القرآن، تأليف سيد الامام العلامة ابي الطيب صديق بن حسن بن علي الحسين القنوجي البخاري ١٢٤٨ - ١٣٠٧ هجري ق مکتبه عصرية بيروت.
- ٢٤ - مختصر فيض الباري، شرح صحيح البخاري، تأليف احمد بن احمد بن عبدالطيف شرعي زبيدي است که در سال ٨١١ هجري ١٢ رمضان تولد شده است.
- ٢٥ - مشکوة المصابيح، مؤلف: ولي الدين، ابو عبدالله، محمد بن عبدالله الخطيب العمري التبريزي صاحب مشکوة المصابيح.
- ٢٦ - صحيح المسلم، مؤلف ابي الحسين مسلم بن الحجاج القشيري، متولد سال ٢٠٤ وفات آن در رجب سال ٢٦١ ق.
- ٢٧ - راغب اصفهاني ١٣٧٤ - ٣٤٧ حسين بن محمد المفردات في غريب القرآن، تحقيق داودي، صفوان عدنان دمشق بيروت دار القلم الدار الشامية چاپ اول ١٤١٢ ق.
- ٢٨ - فقه اسلامي وادلته، تأليف: وهبة الزحيلي، ناشر، نشر احسان - تهران مطبوعه اسوه طبع دار الفكر دمشق، الطبعة الثالثة ٢٧١٤ هجري ق ٢٠٠٦ ميلادي.
- ٢٩ - تفسير الماوردي، مؤلف ابي الحسن علي بن حبيب البصري البغدادي الماوردي.
- ٣٠ - مختصر تفسير بغوي، تأليف دكتور عبدالله بن احمد بن علي الزيد.
- ٣١ - تاريخ انتشارات: ١٣٩٦ منبع اكبرى، محمود اسراف تباهي سرمايه ها.

- ۳۲ - نیل الاوطار: تألیف الشیخ الامام، محمد بن علی بن محمد الشوکانی ثم صنعانی، متوفی ۱۲۵۵ هجری ق دارالکتب العلمیة، بیروت لبنان.
- ۳۳ - بصیرت های اسلامی: گزیده از مقالات سرمحقق عبدالباری راشد مهتم: قاضی محمد نذیرمحمدی ناشر: بنیاد علمی فرهنگی مولانا راشد رحمت الله علیه سال چاپ ۱۳۹۴ هجری ش نوبت چاپ سوم، محل چاپ: مطبعة مسلکی افغان.
- ۳۴ - تفسیر زادالمسیر فی علم التفسیر: تألیف جمال الدین ابوالفرج عبدالرحمان بن علی بن محمد بن علی القرشی التیمی البکری، الحنبلی الواعظ، نسب آن می رسد به ابوبکر صدیق، مشهور به ابن الجوزی، تولد در بغداد سال ۵۰۸ هجری ق صاحب تصانیف زیاد بوده است.
- ۳۵ - اشعة اللمعات شرح مشکوة تألیف عبدالحق بن سیف الدین الدهلوی، مکتبه حقانیة پشاور.
- ۳۶ - مرقات المفاتیح شرح المشکوة المصابیح تألیف: نورالدین علی بن سلطان بن محمد هروی، مکی حنفی مشهور به قاری بخاطریکه امام درقرائت بود تولد گردیده در شهر هرات که یکی از بزرگترین شهرهای خراسان زمین بوده صاحب تألیفات زیاد است که تقریباً تعداد ۱۲۵ تألیف ودها مجله و رسائل میباشد وفات نمود در ماه شوال سال ۱۰۱۴ هجری در مکه و دفن در منطقه بنام معلاة شد
- ۳۷ - صحیح ابن حبان تألیف محمد بن حبان بن احمد بن معاذ بن معبد التیمی ابوحاتم، الدارمی البستی متوفی ۳۵۴ هجری ق ناشر: مؤسسة الرسالة، بیروت الطبعة الالی ۱۴۰۸ هجری ق .
- ۳۸ - الولؤ والمرجان فیما اتفق علیه الشیخان، تألیف محمد فواد عبدالباقی، دارالنشر دارالفکر بیروت.
- ۳۹ - تفسیر آیات احکام تألیف شیخ علامه صابونی استاد پوهنتون در مکه مکرمه .
- ۴۰ - تفسیر فی ظلال القرآن تألیف سیدقطب، مترجم: مصطفی خرم دل ناشر، نشر احسان.
- ۴۱ - اللباب فی علوم الکتاب تألیف ابوالحفص عمر بن علی عادل دمشقی الحنبلی دارالنشر: دارالکتب العلمیة بیروت لبنان ۱۴۱۹ هجری ق ۱۹۹۸ میلادی طبع اول تعداد جلد ۲۰ میباشد.
- ۴۲ - تفسیر المراغی، تألیف صاحب الفضیلة، استاد بزرگ احمد مصطفی المراغی.
- ۴۳ - تفسیر راستین، تألیف شیخ عبدالرحمان ابن ناصر اسعدی.
- ۴۴ - تفسیر المیسر، تألیف شیخ صالح بن عبدالعزیز محمد آل شیخ وزیر شئون الاسلامیة والاقواف والدعوة والارشاد ۱۴۳۰ هجری ق ۲۰۰۹ میلادی الطبعة الثانية.
- ۴۵ - ابن منظور محمد بن مکرم، لسان العرب دارالفکر بیروت چاپ سوم ۱۴۱۴ ق فرهنگ لغت عمید واژه تکبیر.
- ۴۶ - خلیل، جر، فرهنگ الاروس، انتشارات میزان تهران ایران.

- ٤٧ - حسن عميد فرهنگ فارسی عميد چاپ سوم ١٣٨٣ هجرى ش انتشارات اميركبيرتهران ايران.
- ٤٨ - چستارهاى دردين شناسى تطبيقى، سيد احمد اشرفى.
- ٤٩ - ارشادالطالبين فارسى شرح زادالطالبين مؤلف: مولانا عاشق الله الهى البرنى، انتشارات سيلاب صدف پلازا محله جنگى پشاور.
- ٥٠ - التتويرشرح جامع الصغيرتأليف علامه محمد بن اسماعيل الاميرالصنعانى متولد ١١٨٢ هجرى ق مكتبه دارالسلام رياض الطبعة الاولى.
- ٥١ - مسند احمد الشيبانى، ابو عبدالله احمد بن حنبل ناشر: عالم الكتب بيروت.
- ٥٢ - تفسيرالمنير، فى العقيدة والشريعة والمنهج، مؤلف: وهبة بن مصطفى الزحيلي، الناشر: دارالفكرالمعاصر، مكان الطبع بيروت دمشق، سنة الطبع ١٤١٨ قمرى.
- ٥٣ صحیح البخارى: تأليف ابو عبدالله محمد بن اسماعيل بن ابراهيم الجعفى البخارى متولد ١٩٤ متوفى ٢٥٦ دروسط قرن سوم ودرمجموع عمرش ٦٢ سال بود تعداد ٤٠٠٠ احاديث اوبود.
- ٥٤ - الموسوعة الفقهية: وزارت الاوقاف والشئون الاسلامى.
- ٥٥ - المعجم الكبير: لابي القاسم الطبرانى داراحياء التراث العربى ١٤٢٢ هجرى
- ٥٦ - الترغيب والترهيب مؤلف: محمد ناصرالدين البانى الناشر: مكتبة المعارف والنشر والتوزيع الرياض المملكة العربية الطبعة الاولى ١٤٢١ هجرى ق ٢٠٠٠ ميلادى.
- ٥٧ - تفسيرالبيضاوى، ناصرالدين ابوالخير عبدالله بن محمد البيضاوى دارالنشر دارالفكر بيروت.
- ٥٨ - منبع: روزنامه كيهان
- ٥٩ - سنن ابى داود، سليمان بن الاشعث السجستانى متوفى ٢٧٥ قمرى.
- ٦٠ المقاصدالحسنة، للحافظ محمد بن عبدالرحمان السخاوى متوفى ٩٠٢ هجرى ق
- ٦١ - مقاييس اللغة، لابي الحسين احمد بن فارس متوفى ٣٩٥ هجرى ق
- ٦٢ - جامع السادات المحجةالبيضاء فى تهذيب الاحياء
- ٦٣ - المستدرک على الصحيحين: للحافظ ابى عبدالله محمد بن عبدالله الحاكم النيسابورى ٤٠٥ هجرى
- ٦٤ - مجموع الفتاوى: فضيلة الشيخ صالح بن فوزان بن عبدالله فوزان عدداالاجزاء ٢ موافق المطبوع
- ٦٥ - سايت انترنتى.
- ٦٦ - التيسير فى احاديث التفسير، مؤلف: محمد المكى الناصرى المتوفى ١٤١٤ هجرى قمرى، الناشر: دار القرب الاسلامى بيروت - لبنان، الطبعة الاولى ١٤٠٥ هجرى ق ١٩٨٥ ميلادى.

- ٦٧ - تطريز رياض الصالحين، مؤلف: فيصل بن عبدالعزيز بن فيصل ابن حمد المبارك الحرىملى النجدى المتوفى ١٣٧٤ هجرى ق
- الناشر: دار العاصمة للنشر والتوزيع، الرياض الطبعة الاولى ١٤٢٣ هجرى ق ٢٠٠٢ ميلادى.
- ٦٨ - التتوير شرح جامع الصغير، مؤلف: محمد بن اسماعيل بن صلاح بن محمد الحسنى الكحلانى، المتوفى ١١٨٢ هجرى قمرى، الناشر: مكتبة دار السلام الرياض الطبعة الاولى ١٤٣٢ هجرى ق
- ٦٩ - موطا للإمام مالك بن انس الاصبهى متوفى ١٧٩ هجرى ق
- ٧٠ - الامام علامه الحافظ الكبير محدث مصرى فقهى، ابو جعفر احمد بن سلامه بن سلمه بن عبدالملك الازدى الحجرى المصرى الطحاوى الحنفى ازاهل قرية طحا مربوط مصر، مى رسد به آن رياست اصحاب ابى حنيفة متولد ٢٣٩ وفات ٣٢١ هجرى مى باشد.
- ٧١ - دروس للشيخ البانى، مؤلف: محمد ناصر الدين البانى متوفى ١٤٢٠ هجرى ق
- ٧٢ - تفسير جلالين: للإمامين جلال الدين محمد بن احمد المحلى، و عبدالرحمان بن ابى بكر السيوطى.
- ٧٣ - زاد المعاد فى هدية خير العباد ابن القيم الجوزى. متوفى ٧٥١
- ٧٤ - سنن النسائى، ابى عبدالرحمان النسائى المجتبى.
- ٧٥ - مسند احمد بن حنبل الشيبانى متوفى ٢٤١ هجرى ق
- ٧٦- التوضيح شرح جامع الصحيح
- ٧٧ - المعجم الاوسط، للحافظ ابى القاسم سليمان بن احمد الطبرانى، الناشر: دار الحرمين للطباعة.
- ٧٨ - الجامع فى الحديث، مؤلف: عبدالله بن وهب بن ابومحمد المصرى متوفى ١٩٧ هجرى قمرى، المحقق: مصطفى حسن حسين ابوالخير، الناشر: دار ابن جوزى، الطبعة الاولى ١٩٩٦ ميلادى.
- ٧٩ - سنن ابن ماجه: ابو عبدالله محمد بن يزيد بن عبدالله بن ماجه القزوينى تولد ٢٠٩ وفات ٢٧٥
- ٨٠ - الكبائر للذهبي، للحافظ شمس الدين محمد بن احمد بن عثمان الذهبى متوفى ٧٤٨ هجرى ق
- ٨١ - سنن الترمزى، الحافظ ابى عيسى محمد بن عيسى الترمزى متوفى ٢٩٧ هجرى ق
- ٨٢ - فتح المجيد شرح كتاب توحيد، مؤلف: حامد بن محمد بن حسين بن محسن، المحقق: بكر بن عبدالله ابوزيد، الناشر: دار المؤيد الطبعة الاولى ١٤١٧ هجرى ق ١٩٩٦ ميلادى.
- ٨٣ - واژه شناسى خويشاوندى در قرآن سايت www
- ٨٤ - الانتساب للسمعانى محمد ابن اسماعيل ١٠٩٩ - ١١٨٢ ق ملقب به ابن الاميراز علماء سلفى .
- ٨٥ - مصنف عبدالرزاق، الحافظ ابى بكر عبدالرزاق بن همام الصنعانى متوفى ٢١١ هجرى ق
- ٨٦ - تفسير نور، اثر دكتور مصطفى خرم دل

۸۷ – سبل السلام شرح بلوغ المرام للصنعانی.

۸۸ – فتح الباری: الشیخ الامام العالم العلامة الربانی حجة الاسلام ابوالفضل احمد بن علی بن العسقلانی

مشهور به ابن حجر. تولد ۱۰ شعبان سال ۷۷۳ ق تعداد تصانیف ۱۵۰ میباشد.

در ۸ ذالحجة سال ۸۵۲ وفات نموده است.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af